

Cilj Dominikanskog Reda.

Piše: O. M. Padovan O. P.

Propovijedanje i Poučavanje.

Na 22. decembra ove godine vrši se sedam vijekova, da je Honorij III. sa dvije bule od 22. decembra 1216. svečano potvrdio red Sv. Dominika ili Propovjednika.

Kako je svako djelo, gdje ulazi ljudski elemenat, podvrgnuto promjenama i slabostima, podizanju i padanju, tako je i red Sv. Dominika, kroz ovo sedam vijekova, padao i podizao se. Nu ipak kroz sve te promjene on je uvijek bio svijestan svoje misije, svog cilja, za koji bi osnovan. Svaki se živi organizam razvija, a ipak ostaje bitno isti, promjena je samo akcidentalna; tako i red, koji je poput Crkve živi organizam, upriličuje se prama prilikama i vremenu. Ova je adaptacija samo akcidentalna, ali bitnost reda, koja ovisi o njegovom cilju, ostaje uvijek ista.

Prigodom ove 700 godišnjice osvrnut ću se na cilj dominikanskog reda i na sredstva, da do tog cilja dogje, da vidimo, dali se je red kroz ovo sedam vijekova svog opstanka čvrsto držao svog cilja i dali je prama njemu radio i koji je plod tog rada, a to će nam pokazati, dali je cilj reda aktuelan i dali ima u današnjim vremenima svoju *raison d'être*.

Neumrli Lacordaire u spisu, što ga upravi iz Rima 1839. godine na francuski narod ili bolje na javno mnijenje „Spomenica za uspostavu Dominikanaca u Francuskoj“, svojim uzvišenim i govorničkim stilom reče: „Hrastovi su i redovnici vječni“. Ako se to može reći o svakom redu, to punim pravom možemo kazati o dominikanskom, koji je evo kroz sedam vijekova nepromijenjen ostao, onakav, kakav je izašao ispod ruke njegova zasnovatelja. Vijekovi su nad njegovom glavom prohu-

jali svim svojim olujama i društvenim prevratima, a on je nepromijenjen ostao. To je jedina pojava u povjesti starih redova. Toj pojavi nalazimo razne razloge, a po momu je mnijenju jedan i u njegovom cilju, koji je aktuelan za sve vijekove i za sva vremena.

Odmah na prvim stranicama dominikanskih Konstitucija stoji jasno opredijeljen cilj reda. „Našemu je redu od svog početka glavni cilj propovijedanje i spas duša. Onaj je red, čiji je glavni cilj poučavanje i propovijedanje, ili prosvjetlivanje i spas duša po nauci i propovijedanju, savršeni i uzvišeniji od svih drugih Takav je naš red Propovjednika, čiji glavni i bitni cilj bi od početka poučavanje i propovijedanje“¹

Ovim riječima Konstitucije jasno označuju misao Sv. Dominika i Reda od njega zasnovanog. Njegova je namisao bila, da osnuje red, koji bi se imao osobitim načinom posvetiti doktrinalnom životu, i to propovijedanjem i poučavanjem, a svemu tomu mora da bude zadnji cilj: spas duša.² Spas duša, evo pokretajuće ideje Dominikove, evo zadnjeg cilja njegovog reda. Sve dakle, što tom cilju vodi, nije mu tugje. Isti mu kist i dljeto tom cilju služe. Stoga lijepo o tom govori Lacordaire: „Kao što u rimskoj republici bijaše vrhovni zakon spas gragjana, tako je u Redu Sv. Dominika spas duša“. Premda je ovo zadnji cilj reda, ipak njegov specifični cilj jest propovijedanje i poučavanje, dakle doktrinalna misija.³

¹ Constitutiones Fratrum Ord. Praed. — Parisiis 1872. — str. 15—16: „Ordo noster specialiter ob praedicationem et animarum salutem ab initio nascitur institutus. Illa autem Religio . . . etc. — Hujusmodi autem est Ordo noster Praedicatorum, qui ex sua prima institutione est principaliter, essentialiter et nominatim ad docendum et praedicandum, ad communicandum aliis contemplata, et ad procurandam animarum salutem institutus“.

² B. Humberti de Romanis. — Opera de vita regulari 2 Vol. — Ed. Berthier — Romae 1888.—1889. — Vol. II. str. 28. „ praedicatio, ad animarum salutem, quae est ultimus finis“.

³ Malvenda — Annal. sacr. ord. Praed. — Napulj 1627. — na str. 118. — u sedamnaestom vijeku, označi cilj reda ovim riječima: „Sublimem plane ac coelestem cogitationem animo concepit (S. Dominicus) de instituendo Ordine seu Religione, cujus praecipuus scopus esset, verbo, scripto, doctrina, praedicatione, Evangelium Christi, verbumque Dei populis annuntiare, haeticos confutare, revincere, ad veram catholicamque fidem reducere, christianamque religionem propugnare, tueri, defendere, et ubique gentium propagare“.

Kako je Providnost poslala Franjevce, da s njima kao s oružjem opet uspostavi u kršćanstvu ideal evangjeoskog siromaštva, kojega, rekao bih, da bijaše nestalo, i da ih kao čvrstu vojsku suprotstavi Valdezima, tako istodobno podiže Bog Braću-Propovjednike, da na novo uskrise zanemarene i prezrene nauke, da uspostave red u tadašnjem intelektualnom kaosu, i da ih suprotstavi poput tvrgjave Albigeizmu. Ovomu posljednjemu (Albigeizmu) bijaše povodom propast mnogih biskupskih i samostanskih škola, i racijonalizam, koji bijaše zavladao u školama uslijed Aristotelovih djela. Nu ipak ne smijemo misliti, da nijesu oba ova reda izmjeno na jednom i drugom polju radila, već samo, da je prvomu glavna karakteristika socijalna, a drugomu intelektualna.⁴

⁴ Lijepo označuje cilj dvaju sv. Patrijarha i njihovih redova O. Libertore S. J. u knjizi: *Della conoscenza intellettuale* — Roma 1858. V. II. str. 171., komentirajući Danteove stihove iz XI. pjevanja njegovog Raja:

Provigjenstvo, što sviet sredi cio
 Takim svjetom, pa se prije gubi
 Vid stvoreni, neg mu k dnu dospio,
 Da bi išla k milom svome ljubi
 Onog, čija krv ju, nad svim slavna,
 Uz glasiti vapaj, k njemu snubi,
 Njem vjernija, a u sebi stavna,
 S desne, s lieve, njoj na spas, sredilo
 Dva vodiča, da se k cilju ravna.
 Jednom srce ka' Serafu krito;
 A postao drugi, s premudrosti,
 Kerubinsko na zemlji žarilo.

(Prijevod F. Tice.)

„Misija je Sv. Frane bila osobitim načinom praktična. Naprotiv, misija Sv. Dominika bi spekulativna: naime, borba proti krivoj mudrosti u svijetu ideja, nastojeći oko tumačenja i utvrđivanja zdrave nauke, odbijajući zablude, koje su sa svih strana prijetile poplavom i uništenjem. Zbog toga, on se oboruža mačem znanosti, i zasluži, da bude glas Herubov..... I tako, dok nas Sv. Crkva na svetkovinu Sv. Frana potiče, da tražimo, eda i mi uzmožemo prezirati dobra ovog svijeta: „*Tribue nobis ex ejus imitatione terrena despiciere*“, na onu Sv. Dominika hoće, da uzdamo fale Bogu na daru, što nam je učinio, razsvjetljivajući Crkvu njegovom naukom: „*Deus, qui Ecclesiam tuam Beati Dominici, confessoris tui, illustrare dignatus es meritis et doctrinis*“. Red dakle Dominikov bi odregjen u previšnjim odredbama Božjim kao obrana katoličke znanosti. A kako je on odgovorio toj svojoj uzvišenoj zadaći, pokazuje mnoštvo doktora, koji su, na čelu Albertom Velikim, kroz vijekove u njemu cvali, i koji su po cijelom svijetu razlili rijeku mudrosti“.

Ako se osvrnemo na vrijeme, u kojemu se je dominikanski red porodio, vidjet ćemo, da su tri faktora uplivala na njegov doktrinalni karakter, koji se očituje u ovim dvjema najsavršenijim formama propovijedanja i poučavanja, a to su: intelektualne potrebe — namisao Sv. Dominika — i — želja Crkve.

I.

Kada Providnost Božja dovede Sv. Dominika u pratnji njegovog biskupa Dijega iz Ozme u južnu Francusku, koja bijaše sva zaražena Albigejskom herezom, on svojim pronicavim duhom odmah opazi, da je glavni razlog svemu tomu manjkavost, a i nesposobnost onih, koji bi se posvetili propovijedanju Evangjelja. Ta manjkavost i neznanje bijahu uzrokom, da se je zabluda tako brzo raširila, da je zahvatila sve društvene slojeve. Dominik dakle odluči, da priteče u pomoć tim zalutalim dušama i dade se svim žarom svog apostolskog srca na propovijedanje. „Propovijedati Evangeoske istine, pobijati sofizme zablude, raditi za spas duša, prosvjetljujući ih božanskim svijetlom istine: to je bila prva njegova namisao“.⁵

Kada se jednom dao na propovijedanje, on nije više poznavao počinka. Obigje svu južnu Francusku, prijegje više puta Alpe i Pireneje, proputuje u potpunom smislu Italiju i Španjolsku i svugdje polučuje zamjernih uspjeha. „Na svim mjestima, u svojim riječima i djelima, kako govori Bl. Jordan, pokazuje se evangeoskim čovjekom Dan posvećuje iskrenjemu, a noć Bogu“. Kudgod je hodio i prolazio, hodio je samo i prolazio, da propovijeda. Pravom ga dakle nazvaše Pape učiteljem propovijedanja, a Sv. Crkva „savršenim apostolom, stupom Vjere, zubljom Krista, drugim predtečom i velikim spasi- teljem duša“.⁶

I red, koji on zasnuje, morao je biti posvećen toj misiji, morao je biti Red-Propovjednikâ. „Stvoriti jednu ustanovu, koja bi bila kadra, da ujedini strogu samostansku stegu sa djelatnošću apostolata, stopiti monaha i apostola, a da jedan i drugi bude po uzoru evangeoskom, tako da se apostol ne utopi u

⁵ Jacquin — Le Frère Prêcheur autrefois et aujourd' hui — Paris 1911. str. 101.

⁶ Breviarium Ord. Praed.

monahu, niti da nestane monaha u apostolu, oružati na obranu istine novu vojsku, to bijaše osnova začeta od našeg apostola⁷. Ali to ne bijaše lasan posao. Stvoriti jedan red, koji bi izravno bio podložan Sv. Stolici, kojemu bi bila zadaća propovijedanje neograničeno prostorom ili vremenom, to je na prvi mah izgledalo nešto nevjerojatno, a donekle i preuzetno. Mi to danas tako ne shvaćamo, jer smo već priučeni da vidimo redovnike, gdje slobodno putuju zemljom, da propovijedaju riječ Božju, pa stoga i ne možemo da Dominikovo djelo procijenimo u svojoj njegovoj zamašnosti. Nije bila Dominikova namjera zasnovati u Crkvi red prostih regularnih kanonika — kojih je već dosta bilo u Crkvi — ali red regularnih kanonika Propovjednikâ, kojemu bi propovijedanje bilo *raison d'être*, i čim bi se od svakog drugog reda razlikovao. Taj je pothvat u XIII. vijeku bilo nešto genialnoga, što je u običajima Crkve prouzročilo kao neku revoluciju.

Kako Mamachi opaža,⁸ propovijedanje je bilo isključivo pravo biskupa. Stoga vidimo, kada je rimska stolica, osobito Inocenc III., nastojala da od heretika „Humiliati“ i „Pauperes catholici Lugdunenses“ stvori redovnike propovjednike, pošto odredbe raznih sabora, a osobito IV. lateranskog, ostaše mrtvo slovo, da se biskupi opirahu. Ipak i prije Sv. Dominika nalazimo više slučajeva, gdje toliki redovnici propovijedaju, za to pozvani od biskupa, ili poslani od Papa u nekim prigodama, osobito za to, da potaknu kršćanske narode na križarske vojne za izbjavljanje svetih mjesta iz poganskih ruku, ili proti krivovjercima. Nu sva su ova propovijedanja imala samo privremenu misiju, koju su pojedinci kao takovi, za to opredijeljeni, vršili, ali nipošto kao društvo. Ta bi misija trajala toliko, koliko bi trajala i potreba, za koju bi bila zasnovana; prestavši ta potreba ili postigavši cilj, prestala bi i misija.

Dominik nije hotio u svojoj namisli takovo propovijedanje. On je hotio, da to bude stalno u jednom društvu, bez teritorijalnih granica, već opće u Crkvi i izravno podložno Sv. Stolici. Ali je tomu bila protivna praksa Crkve od toliko vijekova. Inocenc III., premda je u Dominiku vidio muža, koji je svojom namisli potpuno odgovarao i njegovoj namisli, ipak nije imao

⁷ O. Felix S. J. — Saint Dominique et l'apostolat.

⁸ Mamachi — Annales Ord. Praed. — Rim 1754. I.

na prvi mah odvažnosti, da ovu novost, koju mu Dominik za prvi put priopći, poprimi, a kašnje bi još više bio rekao, da Dominik mora potpuno zabaciti tu svoju ideju, kada lateranski sabor, držan pod istim Papom, izda dekret, kojim se svečanim načinom potvrđuje biskupima isključivo pravo propovijedanja. Nije dakle moglo drugo navesti Inocenca III., već samo čudo, da odobri namisao Dominikovu.

On zasnovanjem reda Propovjednikâ, izravno podložna Sv. Stolici, nije niti najmanje povrijedio prava biskupâ, već stvorio novo pravo, i time na najsvečaniji način zasvjedočio izravnu jurisdikciju Sv. Stolice nad svim kršćanima. Vojska dakle od Dominika zasnovana, bila je i jest vojska isključivo papinska, ovisna samo o vrhovnom auktoritetu.

Kada Dominik dogje pred Inocenca III., da mu otkrije onu velebnu osnovu, njegova je ideja bila dobro opredijeljena, kako govori Bl. Jordan Saksonac: „Da bi potvrdio..... Red, koji bi bio i zvao se Red Propovjednika“.⁹ Na povratku iz Rima, gdje isprosi potvrdu Reda, on jasno označi cilj svome redu, kada svojim drugovima, sakupljenim u Tulusi, sa dvije riječi označi njihovu zadaću: da bi učili i propovijedali.¹⁰ Opet jednom drugom prigodom reče: „Mi se zajedno udružismo, da poučavamo u Evangjelju one, koji vjeruju, i da ga branimo proti onima, koji ne vjeruju, *Evangelium contra infideles et fidelibus praedicare*“.¹¹

Ideja dakle općeg propovijedanja, jest ideja potpuno osobna Sv. Dominika. Kasnije su se podigle druge udružbe slavnihi apostola, ali se onaj sami red, čiji je zasnovatelj inaugurirao opće propovijedanje, nazivlje Red Propovjednika.¹²

Misiju propovijedanja i ime Propovjednika dobi Red i od vrhovnih glavara Crkve. Kako svaka stvar prima naziv od cilja, kojemu je upravljena, tako i red Sv. Dominika bi nazvan od Papa prama cilju, s kojega bi Red odobren, naime Propovjednika. Prvi, koji tako nazva red, bijaše Inocenc III. Kada je hotio pisati Sv. Dominiku i njegovoj braći, naloži svom pi-

⁹ Jord. Sax. — Opera — Ed. Berthier — str. 14.

¹⁰ Acta Sanct. 4. Aug. T. I. str. 573 A. — „ut student et praedicarent“.

¹¹ Ibid. str. 440.

¹² Mortier — Histoire de Maitres Généraux de l'ordre des Frères Prêcheurs. — T. I. str. 59—60.

saru da piše: „Bratu Dominiku i drugovima“, ali odmah to opozove i reče, piši ovim načinom: „Bratu Dominiku i onima, koji s njime propovijedaju“. Malo zatim nadoda: nemoj tako pisati, već piši: „Učitelju Dominiku i Braći Propovjednicima“.¹³

To ime bi potvrđeno od Honorija III., Grgura IX. i drugih tijekom vremena. Tim ih imenom Pape nazivaju u svojim bulama.

Red je dobro shvatio namisao svog Patrijarhe i misiju, koja mu je povjerena od Crkve, pak mu stoga i vidimo na čelu Konstitucija: „Našemu je redu glavni cilj propovijedanje... ob praedicationem“. Sve ono dakle, što bi moglo zapriječiti njegovu misiju, mora se odstraniti. Stoga vidimo već u početku reda, gdje se u kapitulu 1228. zabranjuje primati crkve, kojima bi bila pridružena skrb duša, a to stoga, jer budući odobreni od Crkve kao redovni kanonici, imaju pravo, da predlažu Biskupu osobu, koja bi imala voditi skrb duša u onim crkvama, koje su njima pripadale.

Iz istog razloga u rečenom kapitulu bi svečano zabranjeno: „u ime posluha i pod kaznom izopćenja“ svim redovnicima primiti se uprave redovnicâ. To se je iz početka odnosilo na redovnice drugih redova, dok se napokon nije kašnje 1235. i 1252. proteglo i na iste sestre reda, koju je odredbu kapitulara potvrdio Inocenc IV. sa bulom od 26. Septembra 1252., izuzimajući samo samostan Sv. Siksta u Rimu i onaj u Prouille-u. „Propovijedanje Evangjelja, kojim vi dolazite u pomoć pastirima Crkve u skrbi oko vjernika, treba da se nad sve druge službe cijeni, koje se odnose na spas duša, i ništa mu drugo u djelima ljubavi ne smije biti pretpostavljeno. Odavna bijahu vašemu redu pridružene mnoge udružbe bogoljubnih žena, koje budući uda vašeg tijela, vi ste vodili po milosti od Boga primljenoj, skrb nad njima..... Ali ovo ne podudara jući se s vašim ciljem, kako ste to izložili meni i mojim predšasnicima, prekida i zaprečuje vaš napredak u naucima i poučavanju i tako zaprečuje popravak u narodu..... i pobijanje neprijatelja vjere..... Stoga udovoljavajući vašoj molbi, cijeni smo shodnim, da dignemo teret skrbi vami i vašemu redu nad samostanima redovnica, koje su bile pridružene vašem redu, ili na koji mu drago način povjerene. Izuzimlju se samo samostani Sv. Siksta u Rimu i Gospin u Prouille-u“.¹⁴

¹³ Acta Sanct. 4. Aug.

¹⁴ Bullarium Ord. T. I. str. 217.

Oni su se smatrali dužnima, da drobe kruh riječi Božje cijelom svijetu, pak ih stoga i vidimo, gdje se daju svim žarom svog srca na propovijedanje. Oni po primljenoj misiji ne poznaju granica, ni razlike naroda ni staleža. Cijela im je zemlja poprište apoštolskog rada, oni svima drobe kruh evanđeoske nauke, prostom puku, kako velikašima, siromasima, tako i bogatašima.

Oni su se dobro sjećali riječi, koje upraviše Sv. Apostoli Petar i Pavao njihovom Sv. Patrijarhi: „Idi i propovijedaj, na to si pozvan“. Nijedna im vrsta propovijedanja nije smjela biti nova. Svaka im je prigoda dobro došla, kao i vrst slušateljstva. Stoga Bl. Humbert preporuča propovjednicima, da paze: „komu propovijedaju, te prama tome da udese svoj govor. Nekojima valja govoriti visoko, drugima nisko i prosto i t. d.“¹⁵ U tu svrhu on, eda priskoči u pomoć propovjednicima, napiše djelo, u kojemu ima dvije stodine nacрта govora.¹⁶

Ali propovijedanje Dominikanca, bilo kako bilo slušateljstvo, treba da bude naučno i apologetsko. Propovijedanju je zadaća, da razjašnjuje i brani razne članke vjere u svoj njihovoj punoći. Stoga Bl. Humbert strogo preporuča: „da propovjednik dobro ima pri pameti, što ima reći, jer je predmet njegovih govora: Bog, angjeo, čovjek, nebo, sotona, svijet, pakao, zapovijedi, savjeti, sakramenti, Sv. Pismo, kreposti i mane“,¹⁷ u jednu riječ sva Teologija dogmatična i moralna. Propovijedanje dakle Dominikanca, što mu i daje posebni karakter, ne smije da bude samo bogoljubno poticanje na ljubav prama Bogu i vršenje evanđeoskih kreposti, a bez da izloži cijelu nauku. On treba da nastoji, da pobudi u dušama ljubav prama Bogu, ali putem uvjerenja. Istina! to je diviza njegovog Reda, to mora biti i diviza svega njegovog rada.¹⁸

Nije dakle čudo, da je Red veoma budan, komu povjerala tu najuzvišeniju zadaću propovijedanja riječi Božje, i kojim marom pripravlja one, kojima ju ima povjeriti. Dosta je otvoriti Konstitucije i samo letimice proći odredbe općih kapitula

¹⁵ O. C. T. II. str. 170.

¹⁶ De modo prompte cudendi sermones circa omne hominum et negotiorum genus. — Maxima Bibliotheca veterum Patrum T. XXV. str. 456. — Lyon 1677.

¹⁷ O. C. T. II. str. 370.

¹⁸ Jaquin o. p. str. 111.

Reda od početka pak do danas, da se o tome potpuno uvjerimo. Konstitucije se na dugo bave o pripravi jednog propovjednika, pa i sva samostanska opsluživanja ne teže za drugim, nego tomu.¹⁹

Lacordaire je rekao: „Govorništvo je najteža umjetnost, a propovijedanje je najuzvišenije od svih vrsta govorništva“.

Moramo bez sumnje mnogo držati do dara Božjega u propovijedanju, ali ne smijemo na to samo računati, jer bi bila velika preuzetnost, već uz milost Božju, mora da je i ozbiljna priprava. Uz samostansko opsluživanje, koje ide tomu, da u redovniku najprije rasplamti ljubav prema Bogu, da kašnje s uspjehom može i u drugima istu ljubav rasplamtiti, jer je Red uvjeren, da nitko ne može dati drugomu, što sam ne ima. Mladi se Dominikanac za sedam godina u filozofskim i teološkim naukama ozbiljno pripravlja, eda može, kako Konstitucije govore: „aliiis contemplata tradere“. Suviše doprinya mnogo slušanje posebnog kursa govorništva, te propovijedanje mladog redovnika bar jednom na godinu za vrijeme svojih nauka, i to pred onima, koji ga moraju suditi.

II.

Propovijedanje i predavanje nijesu nego dva lica jednog te istog ideala. Jednomu je i drugomu cilj obrana vjerskih istina, spas duša „ad animarum salutem“. Stoga vidimo, da Red od svog početka jedno i drugo stavlja na isto mjesto i istu im vrijednost daje.

O sv. Patrijarhi znamo, da nije samo propovijedao, ali da je takogjer i predavao. Ta što su njegove konference sa naučiteljima Albigeza, negoli teološke raspre, tada u običaju po školama? Znamo, da su takove njegove konference, kao u Servianu i Bezieru, trajale po osam dana. Ali nije samo držao te konference, već je i predavao u pravom smislu riječi. Ivan Coloma o njemu govori, da je „osnovatelj Propovjedničkog Reda, za svog boravka u Rimu tumačio sv. Pavla u javnim školama. Učenici su se u velikom mnoštvu oko njega kupili, da ga čuju, a megju njima je bilo i prelata“.²⁰

¹⁹ Bl. Humbert napisa zlatnu knjigu: *De eruditione Praedicatorum*. Izdanje Berthier o. c. 173—484.

²⁰ Mamachi-Annales O. Praed. T. I. — Appendix c. 362.

Stoga je on, osnivajući red, koji je imao da odgovori ovoj svrsi, uzeo sve ono, kako govori Bl. Humbert, od starih regula, što je odgovaralo njegovom cilju, niti je uveo ikakove novosti, nego samo u jednoj točki, a to je u naucima, *exceptis studiis*.²¹ To je shvatljivo. „Dominik, rodom Španjolac, imao je, možemo reći, sveučilišnu naobrazbu; on je pohagjao škole u Palenciji najmanje za deset godina. Postavši sveštenikom, a onda kanonikom u Osmi, prigrje Pireneje i dogje u Tuluzu, gdje se umiješa u raspre s Albigezima, kojih mu je hereza naznačila plan. Za sedam je godina on pobijao heretike riječju i molitvom. Žalostan svjedok, ali koji uvidi smjelost svojih neprijatelja i njihovu intelektualnu snagu, koja je činila, da tim većma odskoči nemar i neznanstvo visokog i nižeg katoličkog klera, on zamisli ustanovu apostolskog reda, kojemu bi bila zadaća, da brani Crkvu ne samo propovijedanjem, ali takogjer i na znanstvenom polju.”²²

U tu svrhu on povede svoje prve drugove u biskupsku školu u Tuluzi magistru Aleksandru Stavensby, budućem biskupu u Coventry, a tadašnjem upravitelju te škole. Kada Dominik dvije godine poslije potvrde Reda 1218. na čudo cijelog svijeta razasla svojih šesnaest drugova na sve četiri strane svijeta, pribranje pošalje u Pariz i Bolonju, dva glavna intelektualna središta one dobi. Pariz za filozofiju i teologiju, a Bolonja za kanonsko pravo. Bila je naravna stvar, da ovi muževi, koji su imali biti primicije jednog poučavajućeg reda, uprave svoje korake školskim središtima.

Pri podizanju prvog svog samostana najviša mu briga bijaše, da uredi prostrane sobe za nauk: „*protinus aedificatum est claustrum cellas habens ad studentum satis aptas*“.²³

Dominikova je dakle ideja bila u ovom pogledu, da stvori od svojih učenika doktore u potpunom smislu, da svaki samostan njegovog reda bude škola, svaki Dominikanac, te nije učitelj, učenik kroz vas život, i prama tome svaki samostan ima biti udešen. S razlogom je dakle Francuz Larousse napisao, koliko duhovitu, toliko istinitu izreku: „Sv. je Dominik bio u Evropi prvi Ministar javne nastave.”²⁴

²¹ Ibid.

²² P. Gillet — *Les Dominicains, leur raison d'être* — Desclée. Paris 1909.

²³ Guidonis — *Ampliss. Collect.* VI. ed. 157.

²⁴ Larousse — *Grand Dictionnaire* — S. Dominique.

U isto vrijeme, kad Dominik povede svoje učenike u školu magistra Aleksandra, bi sazvan Lateranski sabor, na koji se zaputi i on u pratnji Tuluškog biskupa Foulques-a, da u svetom gradu isprosi potvrdu svog Reda. Na tom saboru sakupljeni Oci izraziše svoju živu želju, da bi se uskrisilo evangjeosko propovijedanje i gotovo propale teološke škole, što je bilo uzrokom tolikom neznanju klera. Honorija III., koji je tada sjedio na Petrovoj stolici, imale su potaknuti namjere Dominikove i njegova prošla priprava, da u njemu vidi preodregjenog čovjeka, koji bi mogao u tom pogledu ispuniti želje saborskih Otaca. Stoga i u listu od 22. Decembra 1216., kojim potvrdi Dominikov Red, veli: „Promatrajući, da će Braća tvoga Reda biti pobornici vjere i prava svjetlost svijeta, potvrgujemo tvoj Red. — Nos attendentes, Fratres Ordinis tui, futuros Pugiles Fidei et vera mundi lumina, confirmamus Ordinem tuum“.²⁵

„U istinu, veli O. Mandonnet, neobično, a mislim i jedino proricanje u analima redovničkih ustanova, još više, ako se promisli, kakovom je rezerviranom razboritošću Rimaska Crkva odobrila prve korake redovničkih ustanova, pak i onih, koje su imale postati najslavnije“.²⁶

A jeli Red shvatio ovu misiju, koju mu odredi njegov zasnovatelj i Crkva, i dali je udovoljio njihovom iščekivanju, ili su se izjalovile nade, koje Papa i Crkva bijahu u nj postavile?

Ne, Red je bio potpuno svijestan svoje misije, ta na čelo je svojim Konstitucijama stavio „ad docendum.... ad communicandum aliis contemplata“, pak je i nadama u potpunoj mjeri odgovorio.

Kada se je Red, raspolagajući sa dovoljnim silama, čutio spravnim, vidi, da mu je prispio čas, da počme vršiti svoju misiju i na tom polju, naime poučavanja. Kada govorimo o poučavanju, razumlje se osobito javno poučavanje. Red je istina za prvih godina svog opstanka organizirao svoje škole onako, kako je mogao, stoga bez sumnje ta organizacija nije mogla biti potpuna ni savršena, a to poglavito sa dva razloga, naime zbog svog izvanrednog rasprostranjenja, i što nije mogao raspolagati magistrima teologije. U konstitucijama objelodanjenim

²⁵ Bul. Ord. T. I. str. 4.

²⁶ Mandonnet — Les Dominicains dans l'ancienne Université de Paris. Revue Thomiste, T. IV. str. 140.

od Bl. Jordana 1228. nalazimo prvi autentični dokumenat te organizacije. „Nek se nijedan samostan ne ustanovljuje bez priora i doktora, *Conventus..... sine priore et doctore non mittatur.*“²⁷ One teološke škole bijahu javne, a na njima nije mogao predavati nego onaj, koji je najmanje za četiri godine slušao teologiju pod upravom kojeg magistra, kako se u istim konstitucijama govori: „*Nullus fiat publicus doctor nisi per IV annos ad minus theologiam audierit.*“²⁸

Tako su Dominikanci otvarajući posvuda škole mnogo doprinijeli razvitku crkvene nauke. Znamo za odredbe Lateranskog sabora 1215., kojima bi naregjeno biskupima, na koje je samo pripadalo pravo otvarati škole, da uspostave biskupske škole. Ove naredbe ostaše kod mnogih mrtvo slovo, a tomu je bio razlog mala briga biskupa, koji su se više brinuli za svjetovnu upravu negoli crkovnu, a s druge strane nestašica profesorskih sila dostatno naobraženih. Još kasnije za vrijeme borbe Vilima de Santo-Amore proti redovnicima, Sv. Toma veli, da zbog nestašice doktora svjetovni kler ne bijaše još izvršio naredbe Lateranske, dočim su to redovnici učinili u obilnoj mjeri.²⁹ Stoga i vidimo u XIII. vijeku, kako biskupi i vladari pripomažu u zasnivanjima njihovih škola. Mi znamo, još prije 1228. god. za javnost teološke škole u dominikanskim samostanima. Još prije smrti sv. Patrijarhe 1221. biskup iz Metz, Konrad Scharfeneck, navagjajući razlog, zašto je dao potvrdu Dominikancima, da se nastane u ovom gradu, megiu drugim govori i ovo: „jer će mnogo koristiti ne samo svjetovnjacima propovijedanjem, ali i kleru predavanjem — *non tantum laicis in praedicationibus, sed et clericis in sacris lectionibus esse plurimum profuturum.*“³⁰ To isto nalazimo u Reims-u 1222., u Dijon-u 1225., u Liege-u 1229. i t. d. Biskup iz Liege-a u listu, upravljenom na Bl. Jordana, govori, da je dozvolio Braći, da se nastane u Liege-u, u svrhu, da predavaju teologiju „*qui ibi agent de theologia.*“³¹

Iz svega se ovoga vidi, da svaki samostan Reda već od

²⁷ *Analecta Ordinis* 1896. str. 642.

²⁸ *Ibid.* str. 644.

²⁹ Sv. Toma. *Contra impugn. Dei cultum* c. IV. — Romae 1570.

³⁰ Mortier s. c. V. I. str. 223.

³¹ *Ibid.* str. 224.

svog postanka bijaše javna teološka škola, koju su zajedno sa Braćom pohagjali kler i svjetovnjaci.

Istina, ovakove škole, a osobito nekoje, čini se, da su postigle potpuni svoj razvitak. Ali tome nije tako. U ono vrijeme ni znanje učitelja, ni napredak učenika u teologiji nije imalo oficijelne vrijednosti u očima Crkve, ako se nijesu pokazivali pod imenom Pariške Universe. Ona je jedina bila, koja je mogla podjeljivati najvišu čast magistrata teologije, i koja je dopuštala, kojigod bi bio njom odlikovan, da može slobodno poučavati.³² Stoga dominikanske škole, koje, premda toliko već slavne, ipak moradoše ostati u nižem redu, pošto nijesu imale pravo, da se u njima predaje pod imenom Pariške Universe, i pošto Red uz toliko mnoštvo magistara filozofije, prava i medicine nije još raspolagao nijednim teologije. Providnost i tome dogje u susret, i udijeli više, nego se je Red mogao nadati. Kad god. 1229., zbog nemira učenika, bi raspuštena Pariška Univerza, te učenici i magistri protjerani, Pariški biskup opet stane misliti, da osnuje bar jednu teološku katedru, namjerom, da ju preda Dominikancima, kojih je tada bilo mnogo u samostanu Sv. Jakova zbog teoloških nauka, ali megju njima još ne bijaše nijednog magistra. Biskup dakle potraži vani, te nagje uprav onoga magistra, pod kojim su i prije Dominikanci učili, rodod Ingleza Ivana de Saint-Gilles, koji bijaše ostao u Parizu. On otvori svoju školu u samostanu Sv. Jakova, a pod njim kao *baccalaureus* počne predavati Dominikanac Roland, koji iza godine dana postavši magistrum, preuzme Ivanovu školu, a ovaj svoju drugamo otvori, pošto se opet bijahu na poziv povratili u Pariz magistri i učenici. Dakle god. 1230. Dominikanci dobiše jednu školu, te tako ugjoše u poučavajuće tijelo Universe, a kada godinu kašnje njihov dobrotvor magister Ivan postane Dominikancem, Pariški biskup dopusti, da zadrže i drugu, pred strahom, da se ne bi opet učenici pobunili, jer su

³² Premda su Pape podizali mnoge Universe, ipak nijesu nijednoj podjeljivali, da može davati čast magistrata, držeći, da je dostatna ona u Parizu za svu Evropu. — Ovo pravo protegne god. 1362. po svoj prilici Inocent VI. i na Universu u Bolonji. — A ipak ni ta Pariška nije imala nego osam katedra — ili kako se onda govorilo škola — za Inocenta III., a 12 za Sv. Tome. Svaka pak škola nije mogla činiti nego po jednog magistra svake godine po. O. Denifle-u a po. Thurst-u svake treće godine (Mortier o. c. T. I. str. 233.).

zahtijevali, da magister, toliko od njih obljubljen, i nadalje predaje. Tako su Dominikanci raspolagali sa dvije katedre na Pariškoj Univerzi i tako si omogućili put najvišoj akademskoj časti, koja im je kao poučavajućem redu bila neophodno potrebna, da tako njihove škole, koje su već na daleko slovile, prime oficialni karakter.³³ Tomu se i pruži odmah prigoda. Usljed ugovora Sv. Ljudevita IX. sa Raimundom VII. 12. Aprila 1229. bi otvorena Univerza u Tuluzi, te Ljudevit u dogovoru sa Tuluškim biskupom ponudi teološki fakultet Dominikancima, koji inaugurira magistar Roland stoprv 1231., pošto je imao upravljati katedrom u Parizu, koju je tada predao učinjenom magistru Ugonu a Santo Caro. U Oxfordu takogjer za vrijeme emigracije, magistar Robert Bacon, koji bijaše tamo otišao sa drugim magistrima i učenicima, na poziv Henrika III., postavši Dominikancem, otvori svoju školu u ondješnjem samostanu.³⁴ Tako red punim jedrima zaplovi morem universitetskog poučavanja.

Sada vidimo, gdje mnogi biskupi traže Dominikance za učitelje u svojim katedralnim školama, a mnoge Universe smatraju čašću, da prve njihove katedre drže Dominikanci.

Rimski Pape, da iskažu zadovoljstvo za potpuno oživotvorenje misije, koju red primi na polju poučavanja i cijenu prama njegovim školama, podijeliše istima tijekom vijekova mnoge povlastice, od kojih samo jednu navodim, upućujući za druge na Bullarium Ordinis, naime na onu Klementa XII., koji bulom od 28. Augusta 1733. Verbo Dei, podjeljuje pravo svim dominikanskim školama, koje su već mnogo prije nekoje imale, da mogu i vanjskim učenicima, koji najmanje za tri godine budu iste pohagjali prama propisima, podjeljivati čast Doktora Teologije.³⁵

Red je, kako se iz svega ovoga vidi, bio potpuno svijestan ove svoje misije. On je, kako rekoh, postavio na čelo svojim Konstitucijama ovaj opredijeljeni cilj, te kako sv. Toma u djelu

³³ Mandonnet. Revue Thomiste T. IV. str. 133. . . Mortier o. c. V. I. str. 222. . .

³⁴ Mortier o. c. str. 237. . .

³⁵ Bul. Ord. T. VIII. str. 273. . . „Officio docendi destinatos esse Fratres Praedicatores, probant ipsa. Privilegia, quibus eorumdem scholas ornarunt Summi Pontifices“. Tu se nalaze redom napomenute sve bule, što se na taj predmet odnose.

Contra Impugnantes religionem, očitog govori o ulozi svog reda na polju poučavanja i brani slobodu poučavanja kao njegovo pravo, niti mu tko može poreći, da nije shvatio cilj svog reda, tako je i red kroz vijekove, pa i danas drži, i zajedno sa Sv. Naučiteljem uči, da to potpuno odgovara ideji, koja je stvorila Dominikance: spas duša i obrana katoličke istine.³⁶

Još nam nešto pokazuje istinitost ove točke. Dosta je uzeti Konstitucije, da se vidi, koliko su već od početka u redu bili cijenjeni učitelji ne samo kao ures, ali i kao organi, o kojima sve drugo ovisi, tako da Bl. Humbert govori, da se „mora v.še nastojati, da ne falj lektora negoli propovjednika, jer lektori stvaraju propovjednike, a ne obratno. Stoga ako ne bude lektora, uzmanjkati će i propovjednici“.³⁷

Ovoj dakle doktrinalnoj misiji Propovjedničkog Reda, ovom njegovom cilju, i to pod dvojakim oblikom, propovijedanja i poučavanja, koje jedan drugoga popunja, a što je opet, kako rekosmo, upravljeno zadnjem cilju Reda, spasu duša, mora sve drugo biti podregjeno, kao sredstva cilju. „Ono, što je zbog nečesa ustanovljeno, govori Bl. Humbert, ne smije da je proti tomu, kako Bernard govori u knjizi *De praecepto et dispensatione*, govoreći u sličnom slučaju, da pošto su opsluživanja redova ustanovljena zbog ljubavi, ne smiju biti proti ljubavi. S istog razloga ustanove našeg Reda ne smiju se tako strogo opsluživati, da zapriječe ono, zbog česa je red osobito ustanovljen“.³⁸ Ovu je uzvišenu Humbertovu nauku i sveti Toma divnim načinom izložio.³⁹ (Nastavit će se.)

³⁶ Jaquin o. c. str. 117.

³⁷ Berthier. Opera. T. II. str. 34.

³⁸ Berthier. Opera. T. II., str. 38.

³⁹ S. Thomas — *Contra impugn religionem* c. X.

